

Σχολή Ανθρωπιστικών
Επιστημών

Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών
Δημιουργική Γραφή

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Έκδοση του ποιητικού έργου (1923-1943) του Μάριου Βαϊάνου

Δέσποινα Στυλ. Γεμέλου

Επιβλέπων Καθηγητής: Νικόλαος Φαλαγκάς

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται για πρώτη φορά μια συγκεντρωτική έκδοση και μελέτη του ποιητικού έργου του Μάριου Βαϊάνου (1905-1975), λογοτέχνη, δημοσιογράφου, εκδότη λογοτεχνικών περιοδικών και πνευματικού ανθρώπου που υπηρέτησε πολύτροπα τα γράμματα και τις τέχνες για πάνω από μισόν αιώνα και είναι κυρίως γνωστός για την προσπάθειά του να διαβαστεί και να εκτιμηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η καβαφική ποίηση στον ελληνικό χώρο. Εβδομήντα εννέα ποιήματα του Μάριου Βαϊάνου, που βρίσκονται εγκατεσπαρμένα σε μεσοπολεμικά περιοδικά και εφημερίδες της Χίου, της Αθήνας και της Αλεξάνδρειας από το 1923 έως το 1943, συγκεντρώνονται και παρουσιάζονται για πρώτη φορά σε μια χρηστική έκδοση, με στόχο την ανάδειξη μιας πτυχής του πολυσχιδούς έργου του.

Η έκδοση αυτή απευθύνεται τόσο στο ευρύτερο κοινό όσο και στον εξειδικευμένο ερευνητή-μελετητή της ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας και ειδικότερα της ποίησης της εποχής του Μεσοπολέμου. Στο πρώτο μέρος της εργασίας εξετάζεται το γενικότερο πλαίσιο της Γενιάς του 1920 και της ποιητικής της και επιχειρείται η ένταξη των ποιημάτων του Μάριου Βαϊάνου σε αυτό. Επίσης, παρουσιάζεται διεξοδικά η πορεία της έκδοσης, περιγράφονται τα διαφορετικά είδη εκδόσεων και αιτιολογείται η επιλογή της χρηστικής έκδοσης για τα συγκεκριμένα ποιήματα. Στο δεύτερο μέρος διευκρινίζονται οι εκδοτικές αρχές και παρουσιάζονται τα ποιήματα.

Λέξεις – Κλειδιά

Μάριος Βαϊάνος, μεσοπολεμική ποίηση, Γενιά του '20, χρηστική έκδοση, εκδοτική θεωρία, είδη εκδόσεων.

The poetic work (1923-1943) of Marios Vaianos

Despoina Styl. Gemelou

Abstract

The present dissertation is the first attempt to publish the poetic work of Marios Vaianos (1905-1975), a writer, journalist, editor of literary magazines and an intellectual who served the arts and letters in many ways for more than half a century. He is also best known as an enthusiast for Cavafy's poetry. Seventy-nine poems by Marios Vaianos, published between 1923-1943 in interwar magazines and newspapers of Chios, Athens and Alexandria, are presented for the first time in this edition, highlighting one aspect of his multifaceted work.

The edition is addressed both to the general public and to the scholars of modern Greek literature. The first part of this dissertation elaborates on Modern Greek literature during the 1920s generation and discusses Vaianos' poetry in its literary milieu. In addition, the editing process is described, the different types of editions are reviewed and the choice of a specific type of edition is justified. In the second part, the editorial choices are explained and the poems are presented.

Keywords

Marios Vaianos, interwar poetry, 1920s generation, publishing editing theory, types of editions.

Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Έ., Αλβανός Ρ., κ.ά. (επιμ.), *Η Ελλάδα στο Μεσοπόλεμο*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2017.
- Αγγελάτος, Δ., *Η Αλφαβήτα του Νεοελληνιστή, Οδηγός για το εισαγωγικό μάθημα στην επιστήμη της Νεοελληνικής Φιλολογίας*, Gutenberg, Αθήνα 2011.
- Άγρας, Γ., «Εχρεωκόπησεν η ποίηση;», *Νέα Εστία* 8, τχ. 91, Οκτ. 1930, σ. 1027-1032.
- _____, «Ο Καρυωτάκης και οι ‘Σάτιρες’» (1934-1938), στο *Κριτικά τ. Β΄, Ποιητικά. Πρόσωπα και κείμενα*, φιλολ. επιμ. Κώστας Στεργιόπουλος, Ερμής, Αθήνα 1981, σ. 186-221. [Σειρά: Φιλολογική Βιβλιοθήκη, 4].
- Αναγνωστάκης, Μ., *Η χαμηλή φωνή. Τα λυρικά μιας περασμένης εποχής στους παλιούς ρυθμούς*, Νεφέλη, Αθήνα 1990.
- Ανδρειωμένος, Γ., *Εκδοτικά και βιβλιογραφικά ζητήματα Νεοελλήνων συγγραφέων*, (φάκελος μαθήματος), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Τμήμα Φιλολογίας, Καλαμάτα 2009.
- Αράγης, Γ. «Νεορομαντικοί και νεοσυμβολιστές», *Μικροφιλολογικά*, τχ. 26, Φθιν. 2009, σ. 30-39 και τχ. 27, Άνοιξη 2010, σ. 21-24.
- _____, *Η μεταβατική περίοδος της ελληνικής ποίησης*, Σοκόλης, Αθήνα 2006.
- Αργυρίου, Α., *Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας και η πρόσληψή της στα χρόνια του Μεσοπολέμου (1918-1940)*, τ. Β΄, Καστανιώτης, Αθήνα 2000.
- Βαϊάνος, Μ., (επιμ.), *Ελληνικόν Ημερολόγιον Ορίζοντες*, τ. Β, 1943.
- Βαρελάς, Λ., «Ευρήματα και νέες προτάσεις για το ρομάντζο “Η Ερωμένη της” της Ντόρας Ρωζέττη», *Νέα Εστία*, τχ. 1808, Φεβρουάριος 2008, σ. 261-300.
- Βασιλειάδης, Β., «Η κριτική της χαμηλής φωνής: ποιητές-κριτικοί στα 1920», στο Βασιλική Κοντογιάννη (επιμ.), *Ελληνική Λογοτεχνική Κριτική*, Μνήμη Παναγιώτη Μουλλά, Πρακτικά Συνεδρίου (Κομοτηνή 4-6 Δεκεμβρίου 2015) του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δ.Π.Θ., Σοκόλης, Αθήνα/Κομοτηνή 2018, σ. 59-69.
- Βασιλικός, Β., *Λύρα Ελληνική. Η ελληνική ποίηση ανθολογημένη από τον Ρήγα έως σήμερα*, Αρχαίος Εκδοτικός Οίκος Σέργιου Ραφτάνη-Πλειάς, Αθήνα, 1993.
- Beaton, R., *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία*, μτφ. Ευαγγελία Ζουργού, Νεφέλη, Αθήνα 1996.
- Βλάχος, Α. «Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Πολιτική ιστορία 1923-1940», στο *Ιστορία των Ελλήνων, Νεώτερος ελληνισμός 1910-1940*, τ. 12ος, Δομή, Αθήνα 2006.

- Βώρος, Φ. Κ. «Η Ελλάδα κατά τον Μεσοπόλεμο (1922-1940)», στο *Ιστορία Παγκόσμια και (ιδιαίτερα) Ελληνική κατά τον 20ό αιώνα, Σειρά άρθρων του Φ. Κ. Βώρου, χ.ε., χ.χ., σ. 121-165.*
- Γαραντούδης, Ε., «Ο ποιητής Ουράνης από τη σημερινή σκοπιά: "κρινοδάχτυλες οπτασίες" ή μια ανθεκτική λυρική "χαμηλή φωνή";», *Νέα Εστία*, τ. 167, τχ. 1831, Μάρτιος 2010, σ. 464-487.
- Γιοφύλλης, Φ., «Η *Νέα Τέχνη* περί του κ. Καβάφη», σε άρθρο με γενικότερο τίτλο «Η ελληνική και η αραβική λογοτεχνία της Αιγύπτου», *Εθνική Φωνή*, έτος Α΄, φ. 95, 9-1-1925.
- Γκιργκένης, Σ., Ζαχοπούλου Ξ., (επιμ.), *Η μελαγχολική Μούσα. Από την παλαιά ρομαντική σχολή των Αθηνών στους νεορομαντικούς του Μεσοπολέμου. Μια ανθολογία*, Ζήτρος, Αθήνα 2022.
- Δασκαλόπουλος, Δ., «Βαϊάνος Μάριος», λήμμα στο *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα*, τ. 13, Πάπυρος, Αθήνα 1996, σ. 149.
- Δασκαλόπουλος, Δ., Στασινοπούλου, Μ., *Ο βίος και το έργο του Κ. Π. Καβάφη*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002.
- Δημαράς, Κ. Θ., *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας: Από τις ρίζες ως την εποχή μας*, Ίκαρος, Αθήνα 1968.
- Δρούλια, Λ., Κουτσοπανάγου, Γ. (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974: Εφημερίδες, περιοδικά, δημοσιογράφοι, εκδότες*, τ. Α΄- Δ΄, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών/ Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008.
- Ερευνητική ομάδα, Εποπτεία Χ. Λ. Καραόγλου, *Περιοδικά λόγου και τέχνης (1901-1940)*, τ. 1, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1996.
- Ζάχαρη, Ε., «Οι ποιητές της Α΄ Μεσοπολεμικής Γενιάς και η κοινωνική διάσταση του έργου τους (1910-1930)», *Μανδραγόρας*, τχ. 52, Ιούνιος 2015, σ. 73-84.
- Gemert, van, A. F., «Σκοπός, δυνατότητες και όρια της κριτικής αποκατάστασης των κειμένων», στο Η. Eideneier, U. Moennig & Ν. Τουφεξής (επιμ.), *Θεωρία και πράξη των εκδόσεων της υστεροβυζαντινής, αναγεννησιακής και μεταβυζαντινής δημόδους γραμματείας. Πρακτικά του Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi IVa, Αμβούργο 28-31/1/1991*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2001⁴, σ. 17-36.

- Ηλιού, Φ., «Η "διόρθωση" των κειμένων: ιστορικές διαστάσεις και κακές συνήθειες», στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 2002, σ. 204-212.
- Θεοδοσοπούλου, Μ., «Μάριος Βαϊάνος. Ο Άγιος Φραγκίσκος των γραμμάτων μας», *Εποχή* (Αθήνας), 24-4-2005, σ. 27-28.
- Καγιαλής, Τ., *Η επιθυμία για το Μοντέρνο. Δεσμεύσεις και αξιώσεις της λογοτεχνικής διάνοησης στην Ελλάδα του 1930*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007.
- Καπλάνης, Τ. Α., «Εκδόσεις κειμένων της νεοελληνικής δημόδους γραμματείας και μονοτονικό σύστημα», *Κονδυλοφόρος*, τχ. 1, Ιαν. 2002, σ. 205-235.
- Καραντώνης, Α., «Η επίδραση του Καρυωτάκη στους νέους», *Τα Νέα Γράμματα*, Α' (1935), αναδημοσίευση στο Χρ. Ντουνιά, Κ. Γ. Καρυωτάκης, *Η αντοχή μιας αδέσποτης τέχνης*, σ. 351-361.
- Καράογλου, Χ. Λ., *Η αθηναϊκή κριτική και ο Καβάφης (1918-1924)*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1985.
- _____, *Το περιοδικό «Μούσα» (1920-1923)*, Νεφέλη 1991.
- _____, «Ο ηδονισμός της καβαφικής ποίησης και η κριτική. Ψυχαναλυτικές δοκιμές και δοκιμασίες στον Μεσοπόλεμο», στο Μιχάλης Πιερής (επιμ.), *Η ποίηση του κράματος. Μοντερνισμός και διαπολιτισμικότητα στο έργο του Καβάφη*, Ηράκλειο, ΠΕΚ, 2000, σ. 309-329.
- _____, «Ζητήματα ορολογίας και τεχνικής των εκδόσεων», στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα, 2002, σ. 160-172.
- _____, «Ο φιλολογικός επιμελητής ανάμεσα στον συγγραφέα και στον αναγνώστη. Υπηρέτης δύο αφεντάδων;», *Κονδυλοφόρος*, τχ. 12, Δεκ. 2013, σ. 165-189.
- Καρβέλης, Τ., *Η νεότερη ποίηση. Θεωρία και πράξη*, Κώδικας, Αθήνα 1983.
- Κατσιγιάννη, Α., *Το πεζό ποίημα στη νεοελληνική γραμματεία: γενεαλογία, διαμόρφωση και εξέλιξη του είδους (από τις αρχές ως το 1930)*, διδακτορική διατριβή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2001.
- Κατσιγιάννης, Α., «Εκδοτική» [Κεφάλαιο] στο Φίλιππος Παππάς, Αλέξανδρος Κατσιγιάννης & Λίλια Διαμαντοπούλου (επιμ.), *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*, Κάλλιπος-Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, Αθήνα 2016, σ. 69-77.

- Κώστας Καρυωτάκης, *Τα άπαντα-Ποιήματα και πεζά-Η διαχρονική ποίηση ενός ιδανικού αυτόχειρα*, στο Ανδρέου, Ε., (πρόλογος, επιμ.), Parsec, 2023.
- Κεχαγιόγλου, Γ., «Ειδολογικές και εκδοτικές προτάσεις για τα νεοελληνικά λογοτεχνικά λαϊκά βιβλία (από τις αρχές ως τα τέλη του 18^{ου} αιώνα» στο Ν. Παναγιωτάκης (επιμ.), *Αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, τ. 1, *Πρακτικά του 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Neograeca Medii Aevi, Βενετία 7-10 Νοεμβρίου 1991*, Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας-Αρ. 14., Βενετία 1993, σ. 74-99.
- Κοκκαλίδου Ναχμία, Ν. «*Βαγιάνος-Καβάφης και η εποχή τους: Όταν ζούσε το Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας*», Θεσσαλονίκη, 6-6-1987, χωρίς άλλα στοιχεία δημοσίευσης, διαθέσιμο ηλεκτρονικά <https://digital.lib.auth.gr/record/33939?ln=es>
- Κωστελένος, Δ. Π., (επιμ.), «*Βαϊάνος Μάριος*», λήμμα, *Βιογραφική Εγκυκλοπαίδεια Ελλήνων Λογοτεχνών*, τ. 1, Αφοί Παγουλάτου, Αθήνα 1974.
- Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html (Τελευταία ανάκτηση 2-6-2024).
- Λεξικό της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα. Έργα. Ρεύματα. Όροι*, Πατάκης, Αθήνα 2007.
- Μαθιουδάκης, Ν., «*Μεταγραφή, τεκμηρίωση και εκδοτικές προοπτικές σε επιστολές, σημειώσεις και χειρόγραφα*», στο Ζ. Γαβριηλίδου, Π. Καμπάκη Βουγιουκλή & Ν. Μαθιουδάκης (επιμ.), *Νίκος Καζαντζάκης: από το χειρόγραφο στο κείμενο. Αφιερωματικός τόμος στον Χριστόφορο Γ. Χαραλαμπίδη*, Γρανάδα – Κομοτηνή: Κέντρο Βυζαντινών, Νεοελληνικών & Κυπριακών Σπουδών – Κοσμητεία της Σχολής Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, 2021, σ. 71-128.
- Μαρία Πολυδούρη* (Ανθολογία), επιμ. Θαν. Γαλανάκης, πρόλογος Αριστέα Παπαλεξάνδρου, Ίδρυμα Τάκης Σινόπουλος, Αθήνα 2023.
- Μητσού, Μ., «*Η φιλολογική έκδοση σαν σκηνοθεσία*» στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα, 2002, σ. 213-222.
- Μόσχος, Ε. Ν. (επιμ.), *Κ. Π. Καβάφης, επιστολές στον Μάριο Βαϊάνο*, Εστία, Αθήνα 1979.

- Μπακογιάννης Μ., «Ο ξεχασμένος Μήτσος Παπανικολάου», *Το Δέντρο*, τχ. 238-239, Χειμώνας 2023, σ. 199-201.
- Μπογιατζής, Β., *Ιστορία του Ελληνικού Μεσοπολέμου, Σημειώσεις Προπτυχιακού μαθήματος*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, χ.χ.
- Μπουφέα, Α., *Τα λογοτεχνικά περιοδικά της Κατοχής*, Σοκόλης, Αθήνα 2006.
- Ναούμ, Ι., *Κ. Γ. Καρυωτάκης: Opus Duplex, μία προσέγγιση των τελευταίων ποιημάτων σε πεζό*, μεταπτυχιακή εργασία, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1998.
- Νεότερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «ΗΛΙΟΥ»*, τ. Ζ', Ελλάδα, Έκδοσις της Εγκυκλοπαιδικής Επιθεωρήσεως «Ηλιος», Αθήνα 1950.
- Ντελόπουλος, Κ., *Νεοελληνικά Φιλολογικά Ψευδώνυμα*, Εστία, Αθήνα 2005.
- Ντουλιά, Χρ., *Λογοτεχνία και πολιτική. Τα περιοδικά της Αριστεράς στο Μεσοπόλεμο*, Καστανιώτης, Αθήνα 1999.
- _____, «Η δεκαετία του 1920: Από την ποίηση της παρακμής στην κοινωνική αμφισβήτηση», στο Α. Καστρινάκη, Α. Πολίτης, Δ. Τζιόβας (επιμ.), *Για μια Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας του 20ού αιώνα. Προτάσεις ανασυγκρότησης, θέματα και ρεύματα. Πρακτικά Συνεδρίου στη μνήμη του Αλέξανδρου Αργυρίου* (Ρέθυμνο, 20-22 Μαΐου 2011), Π.Ε.Κ. & Μουσείο Μπενάκη, Ηράκλειο 2012, σ. 61-82.
- Παναγιωτόπουλος, Ι.Μ., «Προλεγόμενα», *Τα πρόσωπα και τα κείμενα. Δ' Κ. Π. Καβάφης*, [α' έκδ. 1946], Οι Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1982.
- Παναρέτου, Ε., «Κειμενικές λειτουργίες της στίξης στα λογοτεχνικά κείμενα», στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 2002, σ.130-139.
- Παπακώστας, Γ. Γ., *Φιλολογικά σαλόνια και καφενεία της Αθήνας*, Εστία, Αθήνα 1991.²
- Παπαλεοντίου, Λ., «Μετασυμβολισμός και μετασυμβολιστές», *Μικροφιλολογικά*, τχ. 26, Φθιν. 2009, σ. 35-39.
- Παπαναστασίου, Γ., *Νεοελληνική ορθογραφία. Ιστορία, θεωρία, εφαρμογή*, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 2008.
- Πάτση, Χ., *Η Λογοτεχνία των Ελλήνων. Μεγάλη Εγκυκλοπαίδεια της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, τ. Γ', Αθήναι, χ.χ.
- Πέτκου, Ε., «Το περιοδικό Αλεξανδρινή Τέχνη (1926-1931) και ο Κ. Π. Καβάφης», στο [Κ] *Περιοδικό Κριτικής Λογοτεχνίας και Τεχνών*, τχ. 20, Ιούνιος 2009, σ. 86-106.

- Πετρόπουλος, Γ., *Σημειώσεις για ποιητές του Μεσοπολέμου*, Πελασγός, Αθήνα 2020.
- Ποιητική και λογοτεχνική ανθολογία νέων της φιλολογικής οργάνωσης «Η Σπίθα»*, πρόλογος Χρ. Ιερογιάννης, Έκδοση «Σπίθα», Πειραιεύς, Οκτώβριος 1923.
- Πολίτης, Λ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, ΜΙΕΤ, Αθήνα, 2017²³ (α' έκδ. 1978).
- Ρέμπας, Μ. Χ., (επιμ.), *Μήτσος Παπανικολάου, Ποιητικά έργα και αθησαύριστα πεζά, Άπαντα τα ευρεθέντα*, όγδοο, Αθήνα 2023.
- Ρόζος, Ε., (επιμ.), *Μάριου Βαϊάνου Αναμνήσεις από τη λογοτεχνική του ζωή και την γνωριμία του με τον Καβάφη*, «Δρυμός», Αθήνα 2005.
- Σαββίδης, Γ. Π., «Εκδοτικές απορίες ενός Νεοελληνιστή», στο *Γ.Π. Σαββίδη Τράπεζα Πνευματική 1963-1993*, Πορεία, Αθήνα 1994.
- Σαμουήλ, Α., *Ιδαλγός της ιδέας. Περιπλάνηση του Δον Κιχώτη στην ελληνική λογοτεχνία*, Πόλις, Αθήνα 2007.
- Σταυρακοπούλου, Σ., «Πίσω μπρος: παρατηρήσεις για την έκδοση δημοδών κειμένων της πρώιμης νεοελληνικής λογοτεχνίας», στο Γ. Κεχαγιόγλου κ.ά., *Η εκδοτική των κειμένων της Νεοελληνικής Γραμματείας. Ημερίδα αφιερωμένη στη μνήμη της Ε. Παχίνη-Τσαντσάνογλου και του Γ. Π. Σαββίδη*, Θεσσαλονίκη, 27-4-2015, Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 2016, σ. 27-38.
- Σταυροπούλου, Έ., «Η βούληση του συγγραφέα και τα προβλήματα του φιλολογικού εκδότη», στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 2002, σ. 173-186.
- Στεργιόπουλος, Κ., *Η ελληνική ποίηση. Η ανανεωμένη παράδοση. Ανθολογία-Γραμματολογία*, Σοκόλης, Αθήνα 1980.
- _____, «Κριτική και ποίηση στη δεκαετία του Είκοσι», στο Σωκρ. Λ. Σκαρτσής (επιμ.), *Πρακτικά Δευτέρου Συμποσίου Ποίησης*, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2-4 Ιουλίου 1982, Γνώση, Αθήνα, σ. 283-290.
- _____, (επιμ.), *Τέλλος Άγρας, Κριτικά, Γενικά και ειδικά θέματα*, Φιλολογική Βιβλιοθήκη-4, Ερμής, Αθήνα 1995.
- _____, «Γλώσσα και ποιητική γλώσσα στον Καρυωτάκη», *Περιδιαβάζοντας*, τ. ΣΤ', *Από τα σχήματα στα πρόσωπα*, Κέδρος, Αθήνα 2004, σ. 202-212.

- _____, «Για τη Νεορομαντική και Νεοσυμβολιστική Σχολή», *Μικροφιλολογικά*, τχ. 26, Φθιν. 2009, σ. 34.
- Συκουτρής Ι., «Κριτικά εκδόσεις νεοελληνικών λογοτεχνημάτων», *Νέα Εστία*, τ. 18, τχ. 213, Νοέμβριος 1935, σ. 990-1000.
- Σχοινά, Δ. Κ., «Η μεταιχμιακή ποιητική του "απόρριχτου" Ναπολέοντα Λαπαθιώτη: "μικρά τραγούδια σε πεζό ρυθμό"», στο Κωνσταντίνος Α. Δημάδης (επιμ.), *Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στον ελληνικό κόσμο (1204-2014): οικονομία, κοινωνία, ιστορία, λογοτεχνία*, Ε' Ευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014, Πρακτικά, τ. 3, σ. 171-188.
- Τερζάκης, Ά., «Ο ματωμένος λυρισμός», στο Α. Τερζάκης, *Προσανατολισμός στον αιώνα, Οι εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1961*, σ. 191-195.
- Τζιόβας, Δ., *Από τον λυρισμό στο μοντερνισμό. Πρόσληψη, ρητορική και ιστορία στη νεοελληνική ποίηση*, Νεφέλη, Αθήνα 2005.
- Τριανταφυλλίδης, Μ., *Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής*, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη 1996.
- Τριανταφυλλόπουλος, Ν. Δ., «Για μια μελλοντική κριτική έκδοση του Παπαδιαμάντη», στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 2002, σ. 140-150.
- Τριβιζάς, Σ., *Το πνεύμα του λόγου*, Καστανιώτης, Αθήνα 2000.
- Τσιριμάκου, Λ., «"Μόνο δυο στίχους μου σκληρούς να πω και να χαθώ...". Η αυτοσυνειδησία των ποιητών στον ελληνικό μεσοπόλεμο», στο Α. Καστρινάκη, Α. Πολίτης, Δ. Τζιόβας (επιμ.), *Για μια Ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας του 20ού αιώνα. Προτάσεις ανασυγκρότησης, θέματα και ρεύματα. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Αλέξανδρου Αργυρίου* (Ρέθυμνο, 20-22 Μαΐου 2011), Π.Ε.Κ. & Μουσείο Μπενάκη, Ηράκλειο 2012, σ. 121-130.
- Τσουκαλάς, Γ., *Κουρασμένος απ' τον έρωτα. Μυθιστορηματική αναφορά στον Ναπολέοντα Λαπαθιώτη από τον φίλο του, Γ. Τσουκαλά το 1927*, Φαρφουλάς, Αθήνα 2013.
- Φαλαγκάς, Ν., «Το βλέμμα του νεκρού στη μετασυμβολιστική ποίηση», στο *Ζητήματα Νεοελληνικής Φιλολογίας. Μετρικά, υφολογικά, κριτικά, μεταφραστικά. Πρακτικά ΙΔ' διεθνούς επιστημονικής συνάντησης (27-30 Μαρτίου 2014)*. Μνήμη Ξ. Α. Κοκόλη, Α.Π.Θ.

Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Μεσαιωνικών και Νέων Ελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη
2016, σ. 781-795.

Φιλοκύπρου, Έ., *Η γενιά του Καρυωτάκη, φεύγοντας τη μάστιγα του λόγου*, Νεφέλη, Αθήνα 2009.

Vitti, M., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Οδυσσέας, Αθήνα 1978.

Χατζηβασιλείου, Β., «Εκδοτικά προβλήματα και κριτική», στο Κοπιδάκης, Μ. Ζ. κ.ά., *Εκδοτικά
προβλήματα και απορίες. Πρακτικά συνεδρίου στη μνήμη του Γ. Π. Σαββίδη*,
Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, Αθήνα 2002, σ. 46-49.

Χατζηδημητρίου, Ιφ., *Μάριος Βαϊάνος, Αναμνήσεις*, Ιωλκός, Αθήνα, 1993.

Χατζηιωσήφ, Χρ. (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, τ. Β1, 1922-1940: *Ο
μεσοπόλεμος*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2002.

Χατζηφώτης, Ι. Μ., «Βαϊάνος Μάριος», *Κριτικά Φύλλα*, τ. Ε', τχ. 4 (34), Χειμώνας 1976-1977.

Χριστιανόπουλος, Ντ., «Ο Μάριος Βαϊάνος», *Διαγώνιος*, τχ. 13, Ιαν.-Απρ. 1976, σ. 79-80.